

Quicksan leveranciers

Opvatting leveranciers over het gebruik van open standaarden bij de overheid
Definitieve rapportage
11 november 2025

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	1
1.1	Aanleiding	1
1.2	Opdrachtformulering	1
1.3	Methodiek en verantwoording	2
2.	Inhoudelijke bevindingen	3
2.1	Leveranciers zijn overwegend positief over het gebruik van open standaarden	3
2.2	Het afdwingen van open standaarden via aanbestedingen werkt	4
2.3	Er wordt over het algemeen niet goed getoetst op de levering van open standaarden	5
2.4	Overheden vragen soms te veel en/of niet relevante standaarden uit	5
2.5	Zorgen over de toekomstbestendigheid van bepaalde standaarden op de pas-toe-of-leg-uit lijst	6
2.6	Suggesties van leveranciers voor adoptie-bevorderende maatregelen	7
2.7	Standaard-specifieke bevindingen	8
3.	Lessen over de schaalbaarheid van het onderzoek	10
Bijlage A	Gespreksleidraad	11
A. 1	Algemene gespreksleidraad	11
A. 2	Standaard- specifieke vragen inclusief interessante standaarden vanuit het onderzoeksteam	12

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Deze quickscan is onderdeel van de Monitor Open Standaarden (MOS) - een jaarlijks onderzoek naar de adoptie van open standaarden door overheidsorganisaties. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door ICTU in opdracht van Bureau Forum Standaardisatie (BFS). De MOS bestaat uit verschillende deelonderzoeken waaronder het gebruiksgegevensonderzoek. In het gebruiksgegevensonderzoek wordt onderzocht in hoeverre open standaarden daadwerkelijk worden gebruikt in ICT-systemen van overheidsorganisaties, op basis van concrete gebruiksdata. Het richt zich op standaarden die op de pas-toe-of-leg-uit-lijst (PTOLU-lijst) staan.

Dit jaar is ervoor gekozen om binnen het gebruiksgegevensonderzoek specifiek in te zoomen op het leveranciersperspectief. Leveranciers zijn een belangrijke speler binnen het adoptievraagstuk van open standaarden, omdat leveranciers ICT-voorzieningen aan de overheid leveren waar (open) standaarden binnen worden gebruikt. Het is daarom relevant om te horen hoe leveranciers tegen het beleid en het gebruik van open standaarden aankijken.

Het gaat om een quickscan waarin met leverancier over hun opvattingen is gesproken. In deze rapportage worden de belangrijkste bevindingen toegelicht.

1.2 Opdrachtformulering

De opdrachtformulering voor dit onderzoek is tweeledig, met een inhoudelijke en methodologische component:

- De mate waarin de leveranciers standaarden van de pas-toe-of-leg-uit-lijst ondersteunen
- De mate waarin de onderzoeksmethodiek schaalbaar is

Uit de MOS 2025 blijkt dat de adoptie van open standaarden door de Nederlandse overheid stagneert. In het kader van de quickscan is onderzocht welke verklaringen leveranciers hiervoor aandragen en in hoeverre zij het beleid en het gebruik van open standaarden ondersteunen. Onder 'ondersteuning' wordt verstaan in hoeverre leveranciers de relevantie van standaarden uit de PTOLU-lijst onderschrijven en deze daadwerkelijk implementeren. Tijdens gesprekken met leveranciers zijn mogelijke knelpunten besproken die de adoptie belemmeren, bijvoorbeeld de aanwezigheid van alternatieve, door hen geprefereerde standaarden. De bevindingen uit deze quickscan leveren waardevolle inzichten op voor verdere verbetering van het open standaardenbeleid van de Nederlandse overheid.

De quickscan is een kortlopend onderzoek met een beperkte scope. Het is de eerste keer dat het leveranciersperspectief op deze manier uitgevraagd en meegenomen wordt als onderdeel van de MOS. Om die reden heeft het onderzoeksteam de toegepaste onderzoeksmethode geëvalueerd om te zien of de onderzoeksmethode schaalbaar is voor toekomstige Monitors. We hebben onderzocht in hoeverre het bevragen van leveranciers waardevolle inzichten oplevert en wat wel en niet werkt in het spreken van leveranciers over dit onderwerp. De lessen hierover zijn ook verwoord in deze rapportage.

1.3 Methodiek en verantwoording

Gevolgte onderzoeksmethodiek

In eerste instantie is het onderzoeksteam aan de slag gegaan met het identificeren van standaarden die interessant zijn om met leveranciers te bespreken, bijvoorbeeld omdat deze verouderd zijn of er (betere) alternatieven bestaan. Hierbij is gefocust op drie categorieën aan standaarden van de [PTOLU-lijst](#), namelijk *Openbaar en Toegankelijk*, *Uitwisselingsfundament* en *Veilig Internet*. Deze categorieën werden als focusgebieden aangedragen vanuit BFS. Dit had er ook mee te maken dat als alle standaarden (42) van de lijst besproken moesten worden, de gesprekken met leveranciers eerder een administratieve afvinkoefening werden dan een onderzoek naar de mate van ondersteuning van deze standaarden door de leveranciers. Er is tevens gesproken met drie accountmanagers van BFS. In deze gesprekken is nagegaan welke relevante ontwikkelingen er momenteel spelen binnen de focusgebieden. Op basis hiervan is een gespreksleidraad opgesteld die is opgenomen in Bijlage A.

Voor de selectie van de te benaderen leveranciers heeft het onderzoeksteam zich gebaseerd op het aanbestedingenonderzoek van de MOS 2025. Hierin staan aanbestedingen van de rijksoverheid en medeoverheden, inclusief de gevraagde en geleverde standaarden. Via TenderNed kan worden teruggevonden welke partij de aanbesteding gewonnen heeft. Zo ontstond een longlist van leveranciers om te benaderen. Deze lijst bestond uit 24 leveranciers – van (zeer) groot (meer dan 1000 medewerkers), middelgroot (tussen de 100-1000 medewerkers) en klein (minder dan 100 medewerkers).

Het onderzoeksteam heeft alle leveranciers van de longlist uitgenodigd om deel te nemen aan het onderzoek. Hierbij is door BFS een begeleidende brief verstrekt om meer context te geven bij het onderzoek en om het belang hiervan te benadrukken. In totaal hebben we negen gesprekken gevoerd, met zowel leveranciers als vertegenwoordigende organisaties. De inzichten uit de gesprekken met betrekking tot de mate van ondersteuning en schaalbaarheid van het onderzoek zijn vervolgens verwerkt in deze rapportage.

Beperkingen van het onderzoek

Gezien de omvang van de quickscan is het belangrijk om te benadrukken dat de bevindingen in deze rapportage geen representatief beeld geven van hoe leveranciers kijken naar het gebruik van open standaarden, het standaardenbeleid van de Nederlandse overheid of over het gebruik van standaarden in overheidsaanbestedingen. Gezien de beperkte reacties en de afwijzingen op de uitnodiging tot deelname was er ook geen mogelijkheid om een representatieve groep samen te stellen. Hiervoor zal een uitgebreider vervolgonderzoek nodig zijn. De precieze reden voor het uitblijven van respons werd niet duidelijk gedurende het onderzoek, afwijzingen konden zowel van praktische (bijv. geen beschikbaarheid tijdens de onderzoeksfase) als inhoudelijke (nog weinig ervaring met aanbestedingen vanuit de Nederlandse overheid) aard zijn. Het is daarnaast zo dat dit een verkennend onderzoek was, wat maakt dat op het op voorhand lastig in te schatten was hoe gesprekspartners zouden reageren op de besproken onderwerpen of waar zij op aan zouden slaan. Er is daarom gekozen voor een brede interpretatie van het woord 'ondersteunen' in het kader van dit onderzoek. In eerste instantie is in algemene zin uitgevraagd hoe leveranciers aankijken tegen open standaarden, om vervolgens in te zoomen op de standaarden van de PTOLU-lijst en de rollen die de overheid hierin heeft eveneens als de leverancier zelf. Vervolgens is besproken welke standaarden leveranciers wel, of juist niet, relevant achten. Afhankelijk van de reacties is doorgevraagd naar specifieke knelpunten en mogelijke alternatieven met betrekking tot deze standaarden. Op deze manier is geprobeerd om leveranciers geheel vrij te laten in het geven van hun eigen kijk op de besproken onderwerpen.

2. Inhoudelijke bevindingen

Leveranciers zijn overwegend positief over het gebruik van open standaarden. Zij zien open standaarden als een manier om interoperabiliteit te bevorderen, vendor lock-in te voorkomen en innovatie en marktwerking te stimuleren. Slechts één leverancier uitte zorgen over mogelijke veiligheidsrisico's, maar de meeste partijen benadrukken dat open standaarden juist veiliger zijn doordat ze breed worden getoetst. De meningen over de PTOLU-lijst lopen uiteen: leveranciers vinden deze soms te lang, onduidelijk of onlogisch ingedeeld. Er is behoefte aan meer overzicht en één centrale vindplaats voor alle standaarden die bij de overheid worden gebruikt.

Het afdwingen van open standaarden via aanbestedingen werkt. Leveranciers passen hun producten aan wanneer standaarden expliciet worden geëist, al kan dit extra kosten meebrengen. Tegelijkertijd geven zij aan **dat er over het algemeen niet goed getoetst wordt op de levering van open standaarden**, waardoor opportunistisch gedrag kan ontstaan: leveranciers zeggen te voldoen aan eisen zonder dat dit wordt gecontroleerd. Daarnaast geldt dat **overheden soms te veel en/of niet relevante standaarden uitvragen**, wat zorgt voor onduidelijkheid en onnodige complexiteit. Dit wordt vaak toegeschreven aan beperkte kennis bij de aanbestedende dienst. **Er bestaan ook zorgen over de toekomstbestendigheid van bepaalde standaarden op de pas-toe-of-leg-uit lijst**, zoals StUF en SAML, die als verouderd worden beschouwd. Leveranciers pleiten voor modernere, internationale standaarden die beter aansluiten bij technologische ontwikkelingen. Vervolgens doen leveranciers diverse **suggesties voor adoptie-bevorderende maatregelen**, waaronder een “techradar” om de actualiteit van standaarden te tonen en meer samenwerking tussen Forum Standaardisatie en de Chief Procurement Officer voor kennisdeling en uniformiteit. Tot slot gaan we kort in op de **standaard-specifieke bevindingen**. Hieronder wordt dieper ingegaan op de zeven belangrijkste bevindingen.

2.1 Leveranciers zijn overwegend positief over het gebruik van open standaarden

De gesproken leveranciers hebben een overwegend positieve houding ten opzichte van het beleid en het gebruik van open standaarden. Meerdere leveranciers hebben in de gesprekken aangegeven ‘voorstander’ te zijn van het gebruik van open standaarden. Het is logisch dat de overheid het gebruik van open standaarden stimuleert, zo is de dominante opvatting. Er worden meerdere voordelen met het gebruik van open standaarden geassocieerd, waaronder:

- ▶ Leveranciers zien open standaarden als een manier om **interoperabiliteit** te bevorderen en **vendor lock-in tegen te gaan**. Eén partij heeft dit expliciet als reden genoemd waarom open standaarden uitgevraagd en afgedwongen moeten worden door de overheid.
- ▶ Het gebruik van open standaarden bevordert **marktwerking** en **innovatie**. Leveranciers gaven aan klantbinding belangrijk te vinden, maar benadrukten tegelijkertijd dat een open en vrije markt ook belangrijk voor hen is om nieuwe klanten aan te kunnen trekken. Open standaarden helpen hierbij.

Er is één leverancier die een ander perspectief heeft ingebracht. Deze leverancier maakt zich zorgen over de collectieve (informatie)veiligheid en hun concurrentiepositie. De kritiek richt zich specifiek op het verplichten van specifieke open standaarden in de Wet digitale overheid. Het gebruik van open standaarden zou het voor kwaadwillenden eenvoudiger maken om kwetsbaarheden in ICT-producten te vinden. Het idee hierachter is dat omdat de specificaties van open standaarden publiek beschikbaar zijn, potentiële aanvallers eenvoudiger kwetsbaarheden kunnen opsporen.

Dit argument wordt betwist door andere leveranciers en vertegenwoordigende organisaties. Die gaven aan dat in de praktijk juist vaak het tegenovergestelde geldt: open standaarden worden breed getoetst en gecontroleerd door een grote (internationale) gemeenschap van experts, waardoor kwetsbaarheden sneller worden ontdekt én opgelost. Dit in tegenstelling tot gesloten standaarden, waar kwetsbaarheden soms jarenlang onopgemerkt blijven. Bovendien is veiligheid niet alleen afhankelijk van de standaard zelf, maar vooral van de kwaliteit van de implementatie, het onderhoud en het securitybeleid van de organisatie.

Opvatting over de pas-toe-of-leg-uit-lijst

Ondanks de positieve grondhouding van leveranciers ten opzichte van het gebruik van open standaarden zijn de meningen wisselend als het gaat om de PTOLU-lijst. Hieronder staan de verschillende meningen opgesomd, leveranciers vonden de lijst:

- Duidelijk en overzichtelijk;
- Te lang en niet specifiek genoeg;
- Onlogisch gecategoriseerd (momenteel gaat dit per domein).

Daarnaast hebben leveranciers moeite om het overzicht te behouden. De PTOLU-lijst van BFS is immers niet de enige bron als het gaat om vereisten in het kader van open standaarden bij de overheid. In het kader van de [GEMMA](#)¹ worden ook standaarden gehanteerd, deze worden beheerd door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). Bovendien worden standaarden soms afgedwongen in specifieke afsprakenstelsels, zoals het afsprakenstelsel e-Toegang. Leveranciers geven aan dat het de duidelijkheid ten goede zou komen als er één centrale vindplaats is voor het gebruik van open standaarden bij de overheid.

2.2 Het afdwingen van open standaarden via aanbestedingen werkt

Leveranciers zeggen dat het opnemen van open standaarden in aanbestedingen een afdwingende werking heeft. Een leverancier zegt hierover: als een standaard wordt geëist (én gecontroleerd), dan zijn er twee opties: “je levert het, of je valt af.” Dit dwingt leveranciers om te voldoen aan de gestelde eisen. Het op een goede manier opnemen van open standaarden in eisen van aanbestedingen heeft daarmee een positief effect op de adoptie. Het is mogelijk dat een leverancier een standaard als gevolg van de aanbestedingseis in het product bouwt, terwijl die dat voorheen niet zou hebben gedaan. In een gesprek noemde een leverancier als voorbeeld dat zij de toepassing van TLS hebben versneld, en naar voren hebben gehaald in de planning, omdat de overheid dit in een aanbesteding eiste.

Het is daarnaast zo dat vrijwel alle leveranciers aangeven standaarden te kunnen bouwen en leveren als de aanbestedende dienst hierom vraagt. Het is wel zo dat dit soms kostenverhogend werkt, omdat een leverancier moet investeren om de toepassing van standaard mogelijk te maken. Dit geldt vooral voor leveranciers die standaardoplossingen leveren – voor hen geldt dat zij aparte inspanningen moeten leveren om binnen hun standaardproduct nieuwe standaarden te bouwen.

Leveranciers gaven bijna unaniem aan dat ze voor zichzelf geen eigenstandige rol zien in het verbeteren van het gebruik van open standaarden bij de overheid. Zij geloven sterker in het principe: ‘u vraagt, wij

¹ De Gemeentelijke Modelarchitectuur (GEMMA) van de VNG is een referentiearchitectuur die gemeenten helpt om hun informatievoorziening en -processen op een uniforme en samenhangende manier in te richten. De GEMMA gaat onder andere in op standaarden en bevat richtlijnen om samenwerking, gegevensuitwisseling en digitale dienstverlening te verbeteren.

draaien' voor de toepassing van open standaarden. Er zijn uiteraard veel overwegingen in het wel of niet gebruiken van (bepaalde) open standaarden. Dit kan enerzijds een strategische keuze zijn in het kader van netwerkaansluiting en interoperabiliteit, maar factoren als kosten en bekendheid met standaarden spelen ook een rol. Echter kwam in de gesprekken met leveranciers vaak terug dat, in het geval leveranciers gevraagde standaarden niet leveren, zij zichzelf bij wijze van spreken 'uit de markt prijzen'.

2.3 Er wordt over het algemeen niet goed getoetst op de levering van open standaarden

Een aantal leveranciers geeft aan dat er weinig controle door de aanbestedende dienst plaatsvindt of een gevraagde standaard ook daadwerkelijk geleverd wordt in het product of de dienst. Dit kan belemmerend werken voor een goede doorvoering van open standaarden, zo geven leveranciers aan. Het lokt namelijk opportunistisch gedrag van leveranciers uit. Daarmee wordt bedoeld dat aanbieders niet leveren wat er gevraagd wordt, omdat ze weten dat er weinig controles achteraf zijn en de 'pakkans' klein is. Zij zullen sneller aangeven dat ze voldoen aan de eisen in een aanbestedingen ten aanzien van het gebruik van standaarden terwijl ze, omdat er nagenoeg geen controle achteraf is, dat in de praktijk niet doen. Dit kan ertoe leiden dat producten niet voldoen aan open standaarden terwijl leveranciers tijdens het aanbestedingsproces aangaven deze wel te zullen leveren. Eerder werd gesteld dat het afdwingen van open standaarden via aanbestedingen werkt, het uitvragen stimuleert immers de adoptie. Echter het uitblijven van toetsing bemoeilijkt het controleren hiervan, wat opportunistisch gedrag weer in de hand kan spelen.

Er zijn enkele leveranciers die zien dat aanbestedende diensten nauwgezet controleren of de gevraagde standaarden ook zijn geleverd. Tijdens de gesprekken zijn hier verschillende voorbeelden van genoemd, zoals het bouwen van een proof-of-concept (POC) of bijvoorbeeld het uitvoeren van een ketentest. Een leverancier gaf aan dat zij altijd een POC moeten leveren van het gevraagde product of dienst. Alhoewel een POC niet alleen wordt ingezet om een product te toetsen (op het gebruik van open standaarden), kan dit wel als een hulpmiddel ter controle fungeren. Daarnaast zien leveranciers dat er wel vaker controles plaatsvinden op certificeringen, zoals voor de ISO27001. Deze zijn makkelijker om op te vragen, en vaak nodig als bewijsvoering bij audits. Naarmate de toetsing van standaarden technischer wordt, vindt toetsing minder vaak plaats, zo geven de door ons gesproken leveranciers aan.

2.4 Overheden vragen soms te veel en/of niet relevante standaarden uit

Onder een meerderheid van de leveranciers leeft het beeld dat overheden in aanbestedingen meer standaarden uitvragen dan nodig is voor het product of dienst dat ze nodig hebben. Dit kan verschillende vormen aannemen, bijvoorbeeld dat in brede zin naar de PTOLU-lijst verwezen wordt met de mededeling dat leveranciers hieraan moeten voldoen of dat aanbestedende diensten standaarden uitvragen die niet relevant of van toepassing zijn op het te leveren product of dienst. Het voelt in deze gevallen voor leveranciers alsof de aanbestedende dienst 'met hagel schiet' met het idee dat ze 'beter te veel, dan te weinig' uit kunnen vragen. Sommige leveranciers verklaren deze situatie door een gebrek aan kennis om de juiste standaarden uit te vragen bij het team dat de aanbesteding schrijft.

Het uitvragen van overbodige standaarden werkt opportunistisch gedrag van aanbieders in de hand, dit hangt samen met het gebrek aan toetsing zoals hierboven beschreven. Het effect van het te breed

uitvragen van (niet relevante) standaarden is dat het toetsen van de toepassing ervan in het product of dienst moeilijker wordt. Daarnaast belemmert het een verdere adoptie van (relevante) open standaarden, zo wordt aangegeven. Dit zorgt overigens voor onduidelijkheid bij de leverancier over de toe te passen standaarden. Soms worden eisen gesteld aan leveranciers, ten aanzien van standaarden, waar leveranciers geen invloed op hebben. Een voorbeeld hiervan zijn de standaarden DANE en DMARC. Deze worden met regelmaat uitgevraagd in aanbestedingen, echter ligt de verantwoordelijkheid voor het toepassen hiervan bij een derde mailprovider waar zowel de aanbestedende dienst als leverancier gebruik van maken.

Leveranciers gaan hier op een verschillende manier mee om. Sommige leveranciers stemmen zonder tegenspraak in met de eisen die worden gesteld. Andere leveranciers stellen actief verduidelijkende vragen via de Nota van Inlichtingen. De meeste ervaringen hierover zijn positief. De indruk bestaat dat het stellen van vragen in de meeste gevallen een verduidelikend antwoord oplevert waar de leverancier mee verder kan. Opgemerkt wordt dat de benodigde kennis dus wel degelijk bij de aanbestedende dienst aanwezig is, maar dat deze onvoldoende terugkomt in het opstellen van de initiële aanbestedingstekst.

2.5 Zorgen over de toekomstbestendigheid van bepaalde standaarden op de pas-toe-of-leg-uit lijst

Door meerdere leveranciers zijn vraagtekens gezet bij StUF en SAML. Zij zien dit als verouderde standaarden op de PTOLU-lijst die niet langer toekomstbestendig zijn. Het handhaven van in hun ogen verouderde standaarden doet op termijn ook afbreuk aan de relevante van de PTOLU-lijst in zijn geheel.

De StUF-standaard is betiteld als een ‘oude standaard’ die weloverwogen uitgefaseerd zou moeten worden. De toekomst ligt veel meer in het gebruik van API-standaarden, zo wordt door leveranciers aangegeven. Doordat StUF echter als standaard op de PTOLU-lijst wordt behouden, blijven overheden hem uitvragen. Dat leidt tot een tegenstrijdige situatie, zo zeggen leveranciers, omdat veel overheden en programma’s (zoals Common Ground) stellen dat API-standaarden StUF moet gaan vervangen. Een leverancier zei het vooral vreemd te vinden dat StUF doordat het op de PTOLU-lijst staat nog steeds gepromoot wordt. Leveranciers hebben een vergelijkbaar standpunt ingenomen ten aanzien van SAML. Ook deze standaard is in hun ogen verouderd, omdat er betere en nieuwe authenticatiestandaarden in omloop zijn.

Tegelijkertijd hebben leveranciers begrip voor de toepassing van deze ‘verouderde’ standaarden binnen de publieke sector. Er wordt erkend dat het moeilijk is om dit te verminderen vanwege het brede gebruik ervan. Leveranciers zien ook dat het overstappen naar een modernere standaard een flinke onderneming zal zijn. Mocht hier wel voor gekozen worden dan vinden leveranciers het in ieder geval belangrijk om hier duidelijk over te communiceren en de oude standaard ook definitief te vervangen voor een nieuwere standaard.

Een ander punt dat door een aantal internationaal opererende leveranciers is gemaakt is dat sommige standaarden op de PTOLU-lijst te veel zijn gericht op de situatie in Nederland, terwijl het voorschrijven van Europese of internationale standaarden voor hen de voorkeur heeft. Een voorbeeld dat genoemd wordt is StUF. Het werken met standaarden die alleen voor de Nederlandse markt van toepassing zijn, werkt kostenverhogend en zorgt voor meer complexiteit, zo zeggen leveranciers. Daarnaast vinden ze het principieel beter om met Europese en internationale standaarden te werken, omdat deze het eenvoudiger maken om systemen van verschillende landen en leveranciers met elkaar te laten

communiceren. Dit is essentieel voor grensoverschrijdende samenwerking. Internationale standaarden worden vaak breder gedragen, onderhouden en doorontwikkeld door een grotere community. Dit vergroot de kans dat de standaard actueel blijft en meegroeit met technologische ontwikkelingen.

2.6 Suggesties van leveranciers voor adoptie-bevorderende maatregelen

In de gevoerde gesprekken met leveranciers is gevraagd op welke manieren de adoptie van open standaarden nog meer kan verbeteren. Leveranciers hebben suggesties gedaan om de PTOLU-lijst en het aanbestedingsproces te verbeteren.

PTOLU-lijst

Leveranciers zouden graag zien dat met een tag of herkenbaar kenmerk binnen de PTOLU-lijst wordt aangegeven als standaarden weloverwogen uitgefaseerd dienen te worden. Zo moet worden voorkomen dat verouderde standaarden te lang worden gepromoot, en kan de transitie naar nieuwere standaarden worden versneld. Een leverancier deed de suggestie om te kijken naar *de techradar van Zalando*. De *techradar* is een visueel hulpmiddel waarmee technologieën (zoals programmeertalen, frameworks en standaarden) worden geordend in vier ringen: Adopt, Trial, Assess en Hold. Elke technologie krijgt een plek op de radar op basis van de mate van volwassenheid en het advies voor gebruik binnen de organisatie:

- Adopt: bewezen technologieën die breed worden aanbevolen;
- Trial: technologieën die succesvol zijn getest en breder kunnen worden ingezet;
- Assess: veelbelovende technologieën die nog in de onderzoeks- of experimenteerfase zitten;
- Hold: technologieën die niet meer worden aanbevolen voor nieuwe projecten.

Het gebruik van zo'n radar zou mogelijk ook een idee zijn voor open standaarden op de PTOLU-lijst. Door standaarden (en hun versies) expliciet te positioneren op een radar, wordt zichtbaar welke standaarden actueel, experimenteel of juist verouderd zijn. Dit helpt organisaties om verouderde standaarden tijdig uit te faseren en de adoptie van nieuwe, relevante standaarden te stimuleren. Het bevordert kennisdeling en voorkomt dat verouderde of irrelevante standaarden te lang in gebruik blijven, zo is de gedachte.

Aanbestedingen

Grote winst is volgens leveranciers te behalen in de manier waarop overheden open standaarden laten terugkomen in aanbestedingen. Eerder is al genoemd dat overheden aan de voorkant beter kunnen kijken welke open standaarden voor hun gevraagde product of dienst precies relevant zijn. Dit voorkomt dat er overbodige, niet relevante standaarden worden uitgevraagd. Leveranciers denken dat (Bureau) Forum Standaardisatie hier een ondersteunende rol in kan spelen, bijvoorbeeld door actievere communicatie en promotie van good practices. Een andere suggestie die is gedaan is om beter te gaan samenwerken met de Chief Procurement Officer van de Rijksoverheid. Door samen op te trekken kunnen zij:

- Zorgen voor meer uniformiteit en duidelijkheid in aanbestedingen, zodat alleen relevante en actuele open standaarden worden uitgevraagd.
- Kennis en ervaringen uitwisselen over wat goed werkt in de praktijk, en deze actief delen met aanbestedende diensten bijvoorbeeld via workshops.

- Leveranciers en overheden beter ondersteunen bij het toepassen van standaarden, bijvoorbeeld door heldere richtlijnen op te stellen en bestaande hulpmiddelen, zoals de [beslisboom](#), beter onder de aandacht te brengen.

2.7 Standaard-specifieke bevindingen

Dit onderzoek richtte zich op de vraag in hoeverre leveranciers open standaarden op de PTOLU-lijst ondersteunen. Tijdens de gevoerde gesprekken is specifiek geïnformeerd naar hun opvatting over tien standaarden binnen de categorieën *Openbaar en Toegankelijk*, *Uitwisselingsfundament* en *Veilig Internet*. De standaarden waarnaar is gevraagd zijn te vinden in A. 2.

Nb. Deze paragraaf beschrijft de opvattingen van leveranciers over specifieke standaarden. De hieronder genoemde zaken reflecteren niet de opvatting van de onderzoekers.

Rest-API

De Rest-API Design Rules standaard kwam in vier van de negen gesprekken aan bod. De door ons gesproken leveranciers vinden deze standaard te algemeen geformuleerd voor de producten die zij ontwikkelen voor overheden. Op de PTOLU-lijst staan de ontwerpregels voor Rest-API's, maar er wordt niet voorgeschreven hoe en/of welke API's in welke situatie gebruikt moeten worden. Dat maakt dat de manier waar Rest-API nu op de PTOLU-lijst staat soms verwarrend kan zijn.

ODF

ODF kwam in drie van de negen gesprekken terug. In algemene zin gaven leveranciers aan het vreemd te vinden dat de ODF standaard regelmatig wordt uitgevraagd in aanbestedingen, terwijl de standaard niet tot nauwelijks gebruikt wordt door de aanbestedende dienst. Leveranciers geven aan dat zij ODF in hun producten kunnen leveren, maar zien dat ODF-bestandstypen in de praktijk nauwelijks gebruikt worden. Dit levert de scheve situatie op waarin de overheid de standaard wel verplicht stelt, maar zelf geen opvolging aan het beleid geeft.

StUF

De StUF standaard is al eerder ter sprake gekomen in het kader van de toekomstbestendigheid van standaarden op de PTOLU-lijst. Dit was ook het voornaamste punt dat leveranciers maakten ten aanzien van StUF. Ze vinden het een verouderde standaard waar duurzamere alternatieven voor beschikbaar zijn, zoals REST API's. StUF is daarnaast een voorbeeld van een Nederlandse standaard, die niet samenhangt met een bredere Europese of andere internationale standaard.

PDF

Twee leveranciers hebben hun mening over de PDF-standaard gegeven. Zij gaven aan dat het toepassingsgebied van PDF in de aanbesteding vaak te algemeen geformuleerd is. In de aanbesteding wordt gesteld dat een leverancier PDF moet ondersteunen. De leveranciers gaven aan dat niet duidelijk wordt wat ondersteunen in dit geval betekent, bijvoorbeeld of een leverancier een PDF moet kunnen inlezen of zelf moet kunnen genereren.

DMARC en STARTTLS/DANE

De standaarden DMARC en STARTTLS/DANE worden hier samen behandeld, omdat leveranciers de standaarden in samenhang hebben besproken. Leveranciers zien dat deze standaarden vaak worden uitgevraagd in aanbestedingen, terwijl deze in de ogen van de leverancier niet altijd relevant zijn voor

het product dat door de leverancier wordt geleverd. Of de mailservice wordt door een andere partij geleverd, waardoor een leverancier deze standaarden niet zonder de hulp van de derde partij op een goede manier kan implementeren.

▀ **DNSSEC en IPv4 & IPv6**

Leveranciers zien deze twee standaarden als zogenoemde 'no brainers' of 'industry-standards'. Het zijn standaarden die als gemeengoed zijn en breed gedragen worden door de markt. Leveranciers erkennen aan de ene kant dat het goed is dat deze standaarden worden gepromoot door hun plek op de PTOLU-lijst, maar vragen zich ook af hoe nodig dit is. Leveranciers die de lijst nu te lang vinden zien deze standaarden als overbodig. Ze hoeven, wat hun betreft, niet expliciet benoemd te worden.

▀ **DKIM en SPF**

Over deze standaarden zijn door leveranciers geen uitspraken gedaan.

3. Lessen over de schaalbaarheid van het onderzoek

Hieronder staat een tabel met daarin de geleerde lessen met betrekking tot de schaalbaarheid van deze quickscan. De middelste kolom van de tabel gaat in op de ervaring van het onderzoeksteam. De rechter kolom biedt concrete suggesties voor een mogelijke herhaling van het bevragen van leveranciers over open standaarden.

Thema	Ervaring	Suggestie
Looptijd van het onderzoek	Het benaderen van leveranciers en inplannen van de gesprekken neemt het meeste tijd in beslag. Er komt vaak geen reactie of het kost een aantal slagen voor de juiste gesprekspartner gevonden en beschikbaar is.	Neem ruim de tijd voor het benaderen van leveranciers en inplannen van gesprekken. Reken met minimaal een maand.
Te benaderen leveranciers	Het aanbestedingenonderzoek is een goede startplaats voor het benaderen van leveranciers die diensten leveren aan de overheid. De quickscan laat echter zien dat TenderNed lang niet altijd informatie bevat over de leverancier die de aanbesteding heeft gewonnen.	Kijk niet alleen naar het meest recente aanbestedingenonderzoek, maar neem ook eerdere jaargangen mee om de potentiële onderzoekspopulatie te vergroten.
Onderzoekspopulatie	De onderzoekspopulatie kan grofweg opgedeeld worden in kleine, middelgrote en grote leveranciers. Onze ervaring is dat kleine leveranciers vaker bereid zijn om deel te nemen.	Steek extra moeite (en nazorg) in het benaderen van (middel)grote leveranciers. Gebruik eventuele contacten binnen deze organisaties om tot interviews te komen.
Onderwerp van gesprek	Er blijkt nogal eens verwarring in de gesprekken met leveranciers te ontstaan over het verschil tussen open standaarden en open source software.	Benadruk dat dit onderzoek zich richt op open standaarden en wees helder in de communicatie over de verschillen met open source.
Rollen van gesprekspartners	Niet alle rollen en functies zijn zinvol om te interviewen. Directeuren en algemene managers hebben vaak te weinig feeling bij de thematiek om een zinvol gesprek over open standaarden te voeren	Stuur op gesprekken met productmanagers, product owners en architecten.
Duur van de gesprekken	De gesprekken, als die inzoomen op een specifieke standaard, zijn relatief snel klaar.	Stuur op gesprekken van driekwartier, maar wees voorbereidt dat een gesprek ook korter kan duren.

Bijlage A Gespreksleidraad

A. 1 Algemene gespreksleidraad

PTOLU-lijst:

- Ben je bekend met Forum Standaardisatie en de pas-toe-of-leg-uit-lijst?
- Wat vind je in algemene zin van de open standaarden op deze lijst?
- Welke standaarden van de pas-toe-of-leg-uit-lijst zijn het meest relevant voor de softwareproducten die jullie bouwen, of hebben gebouwd?

Overheid en standaarden:

- In hoeverre worden de standaarden van de pas-toe-of-leg-uit-lijst door overheidsorganisaties tijdens aanbestedingen actief uitgevraagd?
- Zijn er situaties bekend waarin overheidsorganisaties bepaalde open standaarden *niet* uitvragen terwijl ze in jullie ogen wel relevant zijn? Hoe ga je daarmee om?
- De adoptie van open standaarden bij de Nederlandse overheid stagneert, blijkt uit de Monitor Open Standaarden 2025. Welke mogelijke verklaringen zien jullie hiervoor?
 - Welke maatregelen zijn denkbaar om het gebruik van open standaarden te stimuleren?
 - Welke rol heeft de overheid / Forum Standaardisatie daarin?
 - Welke rol hebben jullie als leveranciers hierbij?
- Zijn er dingen die je Bureau Forum Standaardisatie wil meegeven om te zorgen dat het in de toekomst beter gaat?
- We horen dat de overheid soms tegenstrijdige wensen heeft m.b.t. de toepassing van standaarden. Hoe kijk jij hiernaar?

Leveranciers en standaarden:

- Zijn jullie in staat om alle standaarden van de lijst te leveren als een aanbestedende overheidsorganisatie daarom vraagt?
 - Zo niet, welke standaarden zijn problematisch?
 - Zijn er standaarden die jullie bewust niet toepassen en waarom?
 - Waar bevinden zich knelpunten?
 - Hoe tonen jullie aan dat jullie de gevraagde standaarden uit de aanbesteding ook daadwerkelijk leveren / implementeren?
- In hoeverre stellen jullie vragen indien er onduidelijkheid bestaat over (de toepassing van) bepaalde standaarden?

A. 2 Standaard- specifieke vragen inclusief interessante standaarden vanuit het onderzoeksteam

Naast de hiervoor genoemde algemene vragen m.b.t. open standaarden, zijn er nog enkele specifieke standaarden waar wij geïnteresseerd in zijn. Deze standaarden zijn geselecteerd op basis van uitkomsten van de Monitor, een jaarlijks onderzoek naar de adoptie van open standaarden bij de overheid, bijvoorbeeld omdat het gebruik van de standaard achterblijft of omdat er mogelijk alternatieven beschikbaar zijn. Het gaat om de volgende standaarden van de pas-toe-of-leg-uit-lijst:

- **Domein veilig internet**
 - DKIM
 - DMARC
 - DNSSEC
 - IPv6
 - SPF
 - STARTTLS en DANE
- **Domein uitwisselingsfundament**
 - Rest-API
 - StUF
- **Domein openbaar en toegankelijk**
 - ODF
 - PDF

Standaard-specifieke vragen:

- Zijn er standaarden op de pas-toe-of-leg-uit-lijst die mogelijk verouderd of irrelevant zijn vanwege een alternatieve of nieuwere standaard die jullie gebruiken? Zo ja, om welke standaarden gaat dit en hoe ga je daarmee om?
- Herkent u dat de adoptie van deze specifieke standaard(en) achterblijft? Zo ja, welke verklaring zou u daarvoor kunnen geven?

Op basis van het antwoord op de vorige vraag, gericht doorvragen op (een van de) onderstaande thema's:

- *Vinden jullie [specifieke standaard(en)] relevant en worden deze toegepast?*
 - *Zo nee, waarom niet? Waar zitten de knelpunten?*
 - *Zo nee, wordt er door klanten / overheden wel naar gevraagd?*
 - *Zo ja, gebruiken/leveren de leveranciers deze standaarden ook?*
 - *Kunnen ze dat aantonen / laten zien?*
- *Zien jullie alternatieven voor [specifieke standaard(en)]? (In termen van toepasbaarheid of effectiviteit bijv.)*
 - *Gebruiken leveranciers nieuwe versies?*
 - *Wat maakt dat deze alternatieven volgens jullie de voorkeur hebben / zouden moeten krijgen?*